

Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmo Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku novērtējums

Ārpakalpojuma grāmatveži

Risku novērtējums	2020.–2022. gadā		
	Draudi	Ievainojamība	NIL risks
Ārpakalpojuma grāmatveži	V	VA	VA

Uz 2020. gada 31. decembri Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) uzraudzībā bija 6244 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, no kuriem 263 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2021. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 5930 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, no kuriem 212 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaits ir samazinājies par 314 subjektiem jeb 5 %. Savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 5472 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, no kuriem 185 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaits ir samazinājies par 458 subjektiem jeb 8 %.

Saskaņā ar Latvijas Nacionālajā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtēšanas ziņojumā par 2017.–2019. gadu (turpmāk – NRA 2017.–2019. gadam) norādīto uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 6845 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji.

VID uzraugāmo grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaits

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Ārpakalpojuma grāmatveži (skaits)	6845	6244	5930	5472

Salīdzinot ar iepriekšējo vērtēšanas periodu, secināms, ka ar katru gadu grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaitam ir tendence samazināties, proti, uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 6845 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 5472 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, t. i., par 1373 (jeb 20 %) grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem mazāk.

Grāmatvedības ārpakalpojumu var sniegt jebkurš komersants, kurš ir reģistrējies Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā vai VID nodokļu maksātāju reģistrā kā saimnieciskās darbības veicējs. Tomēr jāatzīmē, ka grozījumi likumā “Par grāmatvedību”, kas stājās spēkā 2021. gada 9. martā, būtiski mainīja ārpakalpojuma grāmatvežu darbu – tika noteiktas profesionālās kvalifikācijas prasības, kas jāizpilda, lai saņemtu licenci. Regulējums noteica, ka, sākot ar 2021. gada 1. jūliju, VID izsniedz licenci ārpakalpojuma grāmatvežiem.

Grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēja licence apliecina tā profesionālo kvalifikāciju un pieredzi, kā arī atbilstību licencēšanas prasībām un dod tiesības sniegt grāmatvedības ārpakalpojumu.

Lai ārpakalpojuma grāmatvedis varētu iegūt licenci, VID ir jāiesniedz iesniegums un tam pievienotie dokumenti – civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polises kopija, atbilstoši normatīvajiem aktiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas (turpmāk – NILLTPFN) jomā izveidota iekšējās kontroles sistēma (turpmāk – IKS) politika un procedūru dokumentācija, profesionālo kvalifikāciju apliecinājošu dokumentu kopijas un apliecinājums par profesionālo pieredzi.

Galvenie mehānismi, kuriem jāpievērš uzmanība, ir sākotnējās prasības, lai persona varētu sniegt savus pakalpojumus konkrētā nozarē. Attiecīgi, lai garantētu atbilstību Finanšu darbību darba grupas (turpmāk – *FATF*) standartiem, ir jāaskaņo normatīvais regulējums atbilstoši *FATF* standartiem. Tādējādi jāņem vērā veids, kā citas jurisdikcijas ir noteikušas profesionālos ierobežojumus savām riska nefinanšu darbībām un profesijām. Piemēram, *fit and proper* standarts, kurš paredz, ka persona atbilst izvirzītajiem kritērijiem, lai strādātu konkrētā profesijā. Papildus jāpiemin, ka atbilstību *FATF* 28. rekomendācijai, kas nosaka nefinanšu sektora uzraudzību un regulējumu, nodrošina ne tikai profesijām noteiktie standarti, bet arī veids, kā šo standartu izpilde tiek kontrolēta un ieviesta.

Lai ieviestu *fit and proper* standartu, kā arī *FATF* 28. rekomendāciju, viens no svarīgākajiem faktoriem, lai grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējs varētu iegūt licenci, ir normatīvajā regulējumā noteiktā prasība par šīs personas nesodāmību. Proti, par ārpakalpojuma grāmatvedi aizliegts būt tādai fiziskajai personai, kura ir sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu. Tāpat par ārpakalpojuma grāmatvedi ir aizliegts būt tādai fiziskajai personai, kurai pēdējā gada laikā par būtiskiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – NILLTPFN likums) vai Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma (turpmāk – Sankciju likums) pārkāpumiem ir atņemta ārpakalpojuma grāmatveža licence. VID kā kompetentā iestāde licences izsniegšanā veic nepieciešamos pasākumus, ar ko netiek pieļauts, ka personas, kas sodītas par nodarījumiem attiecīgajās jomās, saņemtu licenci grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai, tādējādi pirms licences izsniegšanas VID pārbauda informāciju par personas sodāmību Iekšlietu ministrijas uzturētajā Sodū reģistrā.

Vienlaikus tika izveidots ārpakalpojuma grāmatvežu Publiskais reģistrs, kurā ir apskatāms to ārpakalpojuma grāmatvežu saraksts, kuri ir saņēmuši licenci. Līdz šim, izvēloties ārpakalpojuma grāmatvedi, nebija pieejams valstiski atzīts mehānisms, kas palīdzētu noskaidrot, kurš no pakalpojuma sniedzējiem ir kompetents un uzticams. Publiskajā reģistrā jebkura persona varēs tiešsaistē pārlicināties, vai tās izraudzītais ārpakalpojuma grāmatvedis ir saņēmis licenci grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai, kā arī par licencētā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēja atbildīgo ārpakalpojuma grāmatvedi, profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polisi un informāciju, ja izsniegtā licence ir apturēta vai anulēta.

Ieviešot ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanu, tiek nodrošināts minimālais profesionālās kvalifikācijas līmenis, veicināta konkurence un uzlabota pakalpojumu kvalitāte.

Licences iegūšana ārpakalpojuma sniedzējiem sekmē drošu un uzticamu pakalpojumu sniegšanu.

2021. gadā no 5930 VID uzraudzībā esošajām personām, kas sniedz grāmatvedības ārpakalpojumu, licenci ieguva 392 ārpakalpojuma grāmatveži, savukārt izsniegt licenci tika atteikts astoņiem ārpakalpojuma grāmatvežiem. Savukārt 2022. gadā no 5472 VID uzraudzībā esošajām personām, kas sniedz grāmatvedības ārpakalpojumu, licenci ieguva 551 ārpakalpojuma grāmatvedis jeb 10 %, savukārt izsniegt licenci tika atteikts diviem ārpakalpojuma grāmatvežiem. Pēc ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanas prasības ieviešanas ir vērojama nozares sakārtošanās un grāmatvedības ārpakalpojumu izvēlas sniegt tikai tie, kas spēj kvalitatīvi piedāvāt pakalpojumus un izpildīt NILLTPFN likuma prasības. Licencēšanas rezultātā ārpakalpojuma grāmatvežu skaits strauji samazināsies, kas jau ir novērojams 2021. un 2022. gadā.

Papildus norādāms, ka Grāmatvedības likumā ir noteikts, kādos gadījumos ārpakalpojuma grāmatvedim licenci anulē. VID licenci anulē, ja:

- 1) konstatē, ka ārpakalpojuma grāmatvedis apzināti sniedz nepatiesas ziņas par atbilstību ārpakalpojuma grāmatvedim noteiktajām prasībām;
- 2) sistemātiski nesadarbojas ar VID un nesniedz pieprasīto informāciju;
- 3) gada laikā atkārtoti konstatēts, ka VID nav ziņots par aizdomīgiem darījumiem, kuri atbilst likuma "Par nodokļiem un nodevām" 22.² panta trešajā daļā norādītajām pazīmēm;
- 4) ārpakalpojuma grāmatvedis ir izslēgts no komercreģistra vai nodokļu maksātāju reģistra, kā arī citos Grāmatvedības likumā noteiktajos gadījumos.

Papildus jāatzīmē, ka bieži vien grāmatvedības ārpakalpojums tiek apvienots ar tādiem saimnieciskās darbības veidiem kā nodokļu konsultācijas un juridiskā veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumi.

Attiecībā uz veiktajiem uzraudzības pasākumiem 2020. gadā grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem tika veiktas 429 klātienēs pārbaudes un 41 neklātienēs pārbaude. 2021. gadā grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem tika veiktas 247 klātienēs pārbaudes un 22 neklātienēs pārbaudes. Savukārt 2022. gadā grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem tika veiktas 358 klātienēs pārbaudes un trīs neklātienēs pārbaudes. Konstatēto pārkāpumu skaits salīdzinājumā ar pārbažu skaitu ir samazinājies.

Veicot klātienēs uzraudzības pasākumus, tika novērots, ka grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējam izveidojās cieša sadarbība ar klientu, kas ir balstīta uz personisko pazīšanos. Tādēļ ārpakalpojuma grāmatvedim ir zināmas grūtības ziņot par sava klienta aizdomīgiem darījumiem, pat ja tie ir acīmredzami. Tomēr, ņemot vērā, ka par konstatētiem pārkāpumiem VID piemēro NILLTPFN likumā noteiktās sankcijas, tai skaitā arī soda naudu, kā arī par būtiskiem pārkāpumiem NILL jomā var atņemt vai nepiešķirt licenci, grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēji sāk vairāk pievērst uzmanību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas normatīvo aktu prasību ievērošanai un rūpēties par savu reputāciju.

NRA 2017.–2019. gadam teikts, ka 2019. gadā tika veiktas 730 klātienēs pārbaudes un 536 neklātienēs pārbaudes grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem.

VID veikto uzraudzības pasākumu skaits

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
--	------------	------------	------------	------------

Klātienes pārbaudes	730	429	247	358
Neklātienes pārbaudes	536	41	22	3

Salīdzinot ar iepriekšējo vērtēšanas periodu, secināms, ka, grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēju skaitam samazinoties, arī veikto pārbažu skaits ir samazinājies.

2022. gadā sektorālo risku novērtēšanas ietvaros tika veikta līdz šim apjomīgākā subjektu anketēšana, kopumā aptaujājot gandrīz 4000 subjektu, tai skaitā arī ārpakalpojuma grāmatvežus. Aptaujā par likuma subjekta darbību, klienta profilu un naudas plūsmu u. c. jautājumiem 2022. gadā ir piedalījušies 42 % no visiem VID reģistrētajiem grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem.

Ārpakalpojuma grāmatvežu sektora statistiskie rādītāji un aptaujas rezultāti

Subjektu skaits					
2020	2021	2022	Starpība 2021/2020	Starpība 2022/2021	
6 244	5 930	5 472	-314 (5%)	-458 (8%)	
VID veikto uzraudzības un kontroles pasākumu vērtējums					
Labi	Lielākoties labi	Vidēji	Lielākoties slikti	Slikti	
48%	38%	13%	1%	0,5%	
Licencēto ārpakalpojuma grāmatvežu skaits					
2020		2021			
Piešķirto licenču skaits	Atteikto licenču skaits	Piešķirto licenču skaits	Atteikto licenču skaits		
-	-	392	8		
VID veikto informatīvo un izglītojošo pasākumu vērtējums					
Labi	Lielākoties labi	Vidēji	Lielākoties slikti	Slikti	
44%	37%	17%	1%	1%	
Uzraudzības pasākumu skaits					
2020		2021		Klātienes pārbažu pieaugums 2021. gadā	
Klātienes pārbaudes	Neklātienes pārbaudes	Klātienes pārbaudes	Neklātienes pārbaudes		
429	41	247	22	-182 (42%)	
2022				Klātienes pārbažu pieaugums 2022. gadā	
Klātienes pārbaudes		Neklātienes pārbaudes			
358		3		111 (45%)	
VID piemērotās sankcijas par NILLTPFN likuma prasību pārkāpumiem					
2020. gadā			2021. gadā		
Soda nauda (gadījumu skaits)	Soda nauda (apmērs EUR)	Lēmums par darbības apturēšanu	Soda nauda (gadījumu skaits)	Soda nauda (apmērs EUR)	Lēmums par darbības apturēšanu
236	190 190	11	93	52 100	4
2022. gadā					

Soda nauda (gadījumu skaits)		Soda nauda (apmērs EUR)		Lēmums par darbības apturēšanu	
33		19 900		5	
Krimināltiesiskās sankcijas un to piemērošana					
Grūti pateikt		Sankcijas tiek piemērotas efektīvi		Sankcijas netiek piemērotas efektīvi	
83%		15%		2%	
VID piemērotās sankcijas par NILLTPFN likuma pārkāpumiem					
Sankcijas ir samērīgas	Sankcijām jābūt smagākām	Sankcijām ir jābūt vieglākām	Jāpiemēro tikai "Konsultē vispirms" princips	Nav informācijas par VID piemērotajām sankcijām	Pārāk maz informācijas par VID piemērotajām sankcijām
29%	0,4%	11%	35%	9%	17%
Subjektiem izvirzītās profesionālās kvalifikācijas un nesodāmības prasības					
Grūti pateikt	Atbilstošas	Nepietiekamas	Pārlietu augstas	Nepieciešams pastiprināt un ieviest subjektu licencēšanu/ reģistrēšanu publiskā reģistrā	
31%	52%	0,2%	15%	2%	
Subjektu ētikas pašnovērtējums					
Visi subjekti rīkojas ētiski un ir godīgi	Lielākoties visi subjekti rīkojas ētiski un ir godīgi	Liela daļa subjektu rīkojas ētiski un ir godīgi	Tikai daļa subjektu rīkojas ētiski un ir godīgi	Mazākā daļa subjektu rīkojas ētiski un ir godīgi	Lielākoties visi subjekti nerīkojas ētiski un nav godīgi
30%	45%	23%	3%	0,2%	0,1%
Par IKS vai NILLTPFN likuma prasību nepildīšanu ir piemērotas disciplināras sankcijas darbiniekiem vai atbildīgajām personām					
Jā		Nē		Šāda atbildība nav paredzēta	
3%		83%		14%	
Ar NILLTPFN jomu saistītās personas					
Augstākā vadība	Tajā skaitā par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki	Tajā skaitā citas personas, kas saistītas ar NILLTPFN jomu, piemēram, ar klientu apkalpošanu vai pakalpojumu sniegšanu		Personas visos iepriekš minētajos līmeņos, tajā skaitā augstākā vadība	
43%	30%	7%		20%	
NILLTPFN apmācīto personu loks					
Apmācības tiek veiktas pašmācības ceļā		Tikai atbildīgās personas iziet apmācības un apmāca pārējos darbiniekus	Atbildīgās amatpersonas un daļa no pārējiem darbiniekiem iziet apmācības pie uzrauga, elektroniski vai par maksu privātajā sektorā	Visi darbinieki iziet apmācības pie uzrauga, elektroniski vai par maksu privātajā sektorā	
31%		30%	14%	25%	
Apmeklēto NILLTPFN apmācību specifika					
Pašmācība	VID organizēti semināri	VID E-mācības	Privātā sektora maksas apmācības	Nozaru semināri, konferences	Nekādu apmācību
20%	23%	25%	14%	18%	0,3%
Subjektu augstākās vadības un to darbinieku zināšanu pašnovērtējums					
augstākās vadības zināšanas ir			darbinieku zināšanas ir		
atbilstošas	drīzāk atbilstošas	drīzāk neatbilstošas	atbilstošas	drīzāk atbilstošas	drīzāk neatbilstošas

40%	53%	6%	41%	52%	7%		
IKS izstrādāšana							
Izstrādāju patstāvīgi	Iegādājos gatavu un pielāgoju savai saimnieciskajai darbībai	Iegādājos jau pielāgotu savai saimnieciskajai darbībai	Izstrādi nodrošināja nozares asociācija	Ieguvu citā veidā			
33%	53%	8%	2%	5%			
Iekšējās kontroles sistēmas atbilstības pārbaude, kontrole							
veicu to pats	šādu pakalpojumu man nodrošina sistēmas izstrādātājs		šādu pakalpojumu man nodrošina neatkarīga trešā persona				
76%	14%		10%				
FID saņemto ziņojumu statistika							
Saņemto ziņojumu skaits 2020.gadā aizdomīgi	Saņemto ziņojumu skaits 2021. gadā aizdomīgi		Saņemto ziņojumu skaits 2022. gadā aizdomīgi				
80	44		117				
VID saņemto ziņojumu statistika							
Saņemto ziņojumu skaits				Procentuālais pieaugums			
2020. gadā		2021. gadā					
56		116		107%			
Aizdomīgu darījumu konstatēšana							
Subjekts ir konstatējis aizdomīgus darījumus	Subjekts nav konstatējis aizdomīgus darījumus	Subjektam darījums pirmsšķietami licies aizdomīgs, taču aizdomas neapstiprinājās					
1,5%	82%	16%					
Subjektu izmantoto aizdomīgu darījumu atlasē kritēriji							
klienta sniegtajiem pakalpojumiem specifiski risku kritēriji	vispārēji riska kritēriji	darījums tiek vērtēts pēc apmēra	darījums tiek vērtēts saistībā ar jurisdikciju	darījuma puses raksturojošās riska pazīmes			
8%	31%	19%	15%	27%			
PLG informācijas pieejamība							
ir pieejama		nav pieejama		plašāka kā nepieciešams			
78%		21%		1%			
Neklātienes klienta identifikācijas risinājumu izmantošana							
Tiek izmantoti neklātienes risinājumi	Netiek izmantoti neklātienes risinājumi	Klienta identifikācijas dati tiek atjaunoti neklātienē	Atsevišķi pakalpojumi var tikt sniegti neklātienē				
21%	51%	13%	16%				
Klienta izpētes informācijas pieejamība							
ir pieejama		nav pieejama		plašāka, nekā nepieciešams			
71%		25%		4%			
Augsta riska klientu bāze							
Respondentu skaits (īpatsvars pret kopējo subjektu skaitu)	Subjekti ar augsta riska klientiem	Subjekti, kas pieņem skaidras naudas maksājumus	Subjekti ar klientiem PNP				
42%	11%	9%	2%				
Gada apgrozījums no subjekta darbības, EUR							
< 10000	10000 - 20000	20000 - 40000	40000 - 80000	80000 - 160000	160000 - 500000	500000 - 1000000	> 1 000 000
43%	19%	22%	8%	5%	2%	0,6%	0,3%
Klientu bāze (jurisdikcijas aspektā)							

Fiziskās personas rezidenti	Fiziskās personas EEZ rezidenti	Fiziskās personas no NVS	Latvijā reģistrētas juridiskās personas	EEZ reģistrētas juridiskās personas	NVS reģistrētas juridiskās personas	Citās jurisdikcijās reģistrētas uridiskās personas
25%	1%	0,2%	72%	2%	0,1%	1%
Augsta riska klientu īpatsvars						
Nav augsta riska klientu	Mazāk nekā 5 augsta riska klienti	No 6 līdz 10 augsta riska klienti	No 11 līdz 20 augsta riska klienti	Vairāk nekā 21 augsta riska klienti		
89%	11%	1%	0,2%	0,1%		
Vidēja riska klientu īpatsvars						
Nav vidēja riska klientu	Mazāk nekā 5 vidēja riska klienti	No 6 līdz 10 vidēja riska klienti	No 11 līdz 20 vidēja riska klienti	Vairāk nekā 21 vidēja riska klienti		
69%	25%	4%	2%	1%		
Zema riska klientu īpatsvars						
Nav zema riska klientu	Mazāk nekā 5 zema riska klienti	No 6 līdz 10 zema riska klienti	No 11 līdz 20 zema riska klienti	Vairāk nekā 21 zema riska klienti		
28%	37%	14%	12%	10%		

Subjektiem tika uzdoti dažādi jautājumi, kas kopsakarā ar citiem statistikas datiem liecina par grāmatvedības ārpakalpojumu sektora ievainojamību.

Attiecībā uz grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēju apgrozījumu 43% grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju norādījuši, ka to apgrozījums nepārsniedz 10 000 *euro*. Gada apgrozījums robežās no 10 000 līdz 20 000 *euro* uzrāda 19% sektora dalībnieku un 20 000–40 000 *euro* – 22% ārpakalpojuma grāmatvežu. Tāds gada apgrozījums, kas pārsniedz 40 000 *euro*, ir nepilniem 16% ārpakalpojuma grāmatvežu. Tādējādi var secināt, ka grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju apgrozījumam kopumā irniecīga ietekme uz nefinanšu sektora finansiālo ietekmi un nav pamata pieņemt, ka šādi pakalpojumu sniedzēji varētu oficiālu maksājumu veidā saņemt samaksu par apzinātu NILLTPFN likuma prasību neievērošanu. Papildus jāuzsver, ka grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēji pēc skaita ir lielākais nefinanšu sektors. Augstais grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēju skaits liecina par augstu konkurenci starp nozarē strādājošajiem un reizē nodrošina zemu pakalpojumu cenu kopā ar augstu profesionālās kvalifikācijas izaugsmes potenciālu.

Neskatoties uz piemēroto sankciju skaitu, lielākā daļa ārpakalpojuma grāmatvežu uzraudzības un kontroles pasākumus vērtē pozitīvi. Līdzīgi tiek vērtēti arī VID organizētie informatīvie un izglītojošie pasākumi. Piemēroto sankciju apmēru kā atbilstošu vērtē tikai 29 %, savukārt 35 % ārpakalpojuma grāmatvežu uzskata, ka būtu jāpiemēro vienīgi princips “Konsultē vispirms”. Vienlaikus subjektiem tika prasīts novērtēt arī krimināltiesisko sankciju samērīgumu un atbilstību, kur salīdzinoši daudz lielāks ārpakalpojuma grāmatvežu skaits piemērotās sankcijas vērtēja kā efektīvas, turpretī krietni mazākas ārpakalpojuma grāmatvežu daļas skatījumā sankcijas netiek piemērotas efektīvi.

Kontekstā ar nozares profesionālās kvalifikācijas prasībām un ieejas standartiem ārpakalpojuma grāmatvežiem bija jāvērtē savas zināšanas un tiem izvirzītās prasības. Lielākā daļa jeb 52 % tiem izvirzītās profesionālās kvalifikācijas prasības novērtēja kā atbilstošas. Līdzīgi lielākā daļa subjektu pozitīvi vērtēja arī savu un citu subjektu ētiskumu. Attiecībā uz disciplināro sankciju piemērošanu saviem darbiniekiem par IKS vai NILLTPFN likuma

prasību nepildīšanu tikai 3 % ārpakalpojuma grāmatvežu bija piemērojuši šādas sankcijas, turpretī 14 % vispār neparedzēja šādu atbildību pastiprinošu mehānismu. Lielākajai daļai jeb 43 % ārpakalpojuma grāmatvežu par NILLTPFN jomu atbildīga ir augstāka vadība un 30 % darbinieki, savukārt 25 % subjektu nodrošina apmācības visiem par NILLTPFN jomu atbildīgajiem darbiniekiem, kas, lai arī ir pozitīvs rādītājs un liecina par augstu profesionalitātes līmeni, tomēr ir zemāks par citu sektoru rādītājiem. Starp ārpakalpojuma grāmatvežiem joprojām izplatītākais apmācību veids ir pašmācība, tomēr grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēji ļoti aktīvi apmeklē arī VID organizētos seminārus, kā arī privātā sektora maksas apmācības un nozaru seminārus, konferences, kas liecina par plašu dažāda veida apmācību izmantošanu un augstu kopējo sektora teorētisko NILLTPFN zināšanu līmeni. Attiecībā uz savu zināšanu pašnovērtējumu 7 % ārpakalpojuma grāmatvežu savas augstākās vadības un savu darbinieku zināšanas vērtē kā neatbilstošas.

Pozitīvi vērtējams fakts, ka 53 % no visiem ārpakalpojuma grāmatvežiem patstāvīgi pielāgoja IKS savas saimnieciskās darbības specifikai un 10 % ārpakalpojuma grāmatvežu IKS izvērtēšanu uztic neatkarīgām trešajām pusēm.

Negatīvi ir vērtējams fakts, ka no grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem FID 2020. gadā saņemti tikai 80 ziņojumi, 2021. gadā – 44 ziņojumi un 2022. gadā – 117 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, savukārt par šo sektoru 2020. gadā saņemti 27 ziņojumi, 2021. gadā – 29 ziņojumi un 2022. gadā – 43 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem. VID 2020. gadā saņemti 56 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā un 2021. gadā saņemti 116 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā. Salīdzinoši zemais skaits ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem liecina par sektora nepietiekamu izpratni par aizdomīgiem darījumiem un joprojām neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju. To apliecina arī VID pārbaudēs konstatētais, ka grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji nebija ziņojuši FID par aizdomīgiem darījumiem.

FID nosūtītajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem visvairāk izmantotās pazīmes/tipoloģijas: T03 – klienta konta apgrozījums un/vai citas pazīmes liecina par saimniecisku darījumu imitāciju (fiktīvi darījumi) – 14 gadījumos, T05 – skaidras naudas darījumu apjoms nav raksturīgs klienta profilam un/vai uzņēmējdarbības veidam – 14 gadījumos, T14 – nav skaidra līdzekļu izcelsme un/vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu – 48 gadījumos.

Attiecībā uz aizdomīgu darījumu pazīmēm no aptaujas datiem var secināt, ka 8 % ārpakalpojuma grāmatvežiem nepieciešama papildu informācija par klienta saimnieciskās darbības riska un 15 % jurisdikcijas lomu aizdomīgu darījumu identificēšanā.

Pārskata periodā uzsākti divi kriminālprocesi, kuros iesaistīts ārpakalpojumu grāmatvežu sektors. Viens no procesiem ir uzsākts Valsts policijā par sutenerismu organizētā grupā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju (turpmāk – NILL). Otrs kriminālprocess uzsākts VID Nodokļu un muitas policijas pārvaldē par izvairīšanos no nodokļu nomaksas lielā apmērā, atbalstot vai, iespējams, organizējot, vairāku sabiedrību ar ierobežotu atbildību aizdomīgus finanšu darījumus, kas, iespējams, saistīti ar NILL lielā apmērā, kas veikta laika periodā no 2017. līdz 2019. gadam.

Nemot vērā, ka pēdējo gadu laikā Uzņēmumu reģistrs ir būtiski pilnveidojis patiesā labuma guvēja (turpmāk – PLG) informācijas uzkrāšanas un identifikācijas iespējas, pozitīvi

vērtējams 78 % ārpakalpojuma grāmatvežu viedoklis, ka PLG informācija ir pieejama nepieciešamajā apmērā. Kopumā klienta izpētes informāciju kā pieejamu vērtē 60 % ārpakalpojuma grāmatvežu, kas liecina par vidusmērā grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēja spēju iegūt visu nepieciešamo informāciju un pazemina kopējo sektora ievainojamību. Savukārt par ievainojamību paaugstinošu faktoru var tikt uzskatīts ievērojamais ārpakalpojuma grāmatvežu īpatsvars 21 %, kas izmanto neklātienē risinājumus subjektu identificēšanā un 16 % ārpakalpojuma grāmatvežu īpatsvars, kas atsevišķus pakalpojumus sniedz neklātienē.

Attiecībā uz vispārīgu risku paaugstinošu faktoru jāatzīmē, ka 11 % ārpakalpojuma grāmatvežu apkalpo augsta riska klientus un 2 % ārpakalpojuma grāmatvežu klienti ir politiski nozīmīgas personas. Savukārt attiecībā uz klientu bāzi jurisdikcijas aspektā 3 % klienti ir no Eiropas Ekonomikas zonas valstīm, 0,3 % klienti ir no Neatkarīgo Valstu Savienības un 97 % klienti ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas. Ārpakalpojuma grāmatvežu īpatsvars 28 % ir norādījuši, ka tiem nav zema riska klientu, kas liecina par iespējamiem trūkumiem klienta riska novērtēšanā vai arī par pārlietu augstu sākotnējo klienta riska ekspozīciju.

2020. gadā sankcijas par NILLTPFN likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 237 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji:

- 11 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 236 lēmumi par soda naudas piemērošanu, kopā 190 190 *euro*.

2021. gadā sankcijas par NILLTPFN likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 93 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji:

- četri lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 93 lēmumi par soda naudas piemērošanu, kopā 52 100 *euro*.

2022. gadā sankcijas par NILLTPFN likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 33 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji:

- pieci lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 33 lēmumi par soda naudas piemērošanu, kopā 19 900 *euro*.

Klātienē uzraudzības ietvaros tiek konstatēti šādi izplatītākie NILLTPFN likuma un Sankciju likuma pārkāpumi:

- nav veikts un dokumentēts savas darbības riska novērtējums,
- IKS izstrādāta nepilnīgi, nav aktualizēta,
- nepilnības klientu identifikācijā un klientu izpētē,
- klientu izpētes dokumentu un informācijas nesniegšana,
- neziņošana par aizdomīgiem darījumiem FID,
- atbildīgās personas neiecelšana;
- sankciju riska neveikšana,
- nav izstrādāta sankciju riska pārvaldīšanas IKS,

- nav veikta darījumu uzraudzība.

Galvenie ievainojamības faktori ir:

- liels paaugstināta riska klientu īpatsvars;
- nespēja identificēt aizdomīgus darījumus un iesniegt ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem;
- plaši izplatīta neklātienes identifikācija, kā arī nozarē vērojama neklātienes pakalpojumu sniegšana.

Grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem galvenie identificētie riski ir:

- slepenas vienošanās ar citiem regulētā sektora subjektiem;
- apzināta neziņošana par aizdomīgiem darījumiem;
- konsultāciju sniegšana kā izvairīties no nodokļu nomaksas;
- fiktīvu darījuma dokumentu sagatavošana un ieogrāmatošana.